

Η χαρτογράφηση του τοπίου των πνευματικών δικαιωμάτων του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος ως μέσο για την ενίσχυση της πρόσβασης στη γνώση: Η Υπηρεσία HEAL-Legal και η λειτουργία της

Πρόδρομος Τσιαβός^α, Ηλιάνα Αρακά^β, Άννα Φράγκου, Μάριος Μαυρίδης^γ

^α Senior Research Fellow, University College London, The Media Institute, p.tsiavos@ucl.ac.uk

^β Συνεργάτιδα HEAL-Link, Μέλος της ομάδας HEAL-Legal, iliana.araka@gmail.com

^γ Μέλη της ομάδας HEAL-Legal, annafragkou@gmail.com, mmavridis@gmail.com

Περίληψη

Βασική αποστολή μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης είναι η υποστήριξη της ερευνητικής και εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα από την παροχή πόρων, εκπαιδευτικών και ερευνητικών, οι οποίοι αποσκοπούν στην εκπλήρωση των στόχων του ακαδημαϊκού ιδρύματος και στην ικανοποίηση των αναγκών της ακαδημαϊκής κοινότητας. Κεντρικό ρόλο σε αυτήν τη διαδικασία διαδραματίζει η τεκμηρίωση. Οι βιβλιοθήκες αποτυπώνουν τον χάρτη της γνώσης, αλλά ταυτόχρονα λειτουργούν και ως θεσμός που καταγράφει και τεκμηριώνει την κατάσταση στα πνευματικά δικαιώματα του γνωσιακού αποτυπώματος μιας χώρας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι βιβλιοθήκες καλούνται να διαχειριστούν, να δημιουργήσουν, αλλά και να δώσουν πρόσβαση σε υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα ή αποτελεί κοινό κτήμα. Αυτή η διαδικασία αποτελεί μια ιδιαίτερη πρόκληση για τους βιβλιοθηκονόμους που εργάζονται σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, προκειμένου να κατανοήσουν, να διαχειριστούν αλλά και να εκπαιδεύσουν τους χρήστες σε ζητήματα προσδιορισμού του τι είναι κοινό κτήμα και τι προστατεύεται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, σε θέματα διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων, της εκκαθάρισής τους, σε ζητήματα των αδειοδοτήσεων, στο ανοικτό περιεχόμενο κ.λπ. Όπως αναλύεται και στο παρόν άρθρο, ελάχιστες ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες παρέχουν σχετική πληροφόρηση στους χρήστες και στο προσωπικό τους και αυτή η κατάσταση αποτυπώνεται τόσο στις ιστοσελίδες τους όσο και στις μεμονωμένες προσπάθειες επιμόρφωσης και ενημέρωσης για τα θέματα αυτά. Για τον λόγο αυτόν, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, στο πλαίσιο της Ψηφιακής Σύγκλισης (Πρόταση 21.1 – Δράση 9.12.) ανέλαβε τη δημιουργία μιας νομικής συμβουλευτικής υπηρεσίας, με την ονομασία HEAL-Legal, η οποία να απευθύνεται σε όλα τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα. Τα βασικά υποέργα της υπηρεσίας αυτής, τα οποία θα παρουσιαστούν συνοπτικά σε αυτό το άρθρο είναι: η δημιουργία ενός δικτυακού τόπου για την προσφορά υπηρεσιών πληροφόρησης, ο οποίος ουσιαστικά ενσωματώνει έναν οδηγό για τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων και τη διαμόρφωση συμβάσεων αδειοδότησης και πρότυπων διαδικασιών διαχείρισης ψηφιακού περιεχομένου, η ενημέρωση και εκπαίδευση σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η ανάπτυξη μονάδας e-helpdesk (και σχετικής γνωσιακής βάσης δεδομένων), η οποία απαντά σε ερωτήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η παροχή σεμιναρίων εκπαίδευσης σε πραγματικό χρόνο, για βιβλιοθηκονόμους, αναφορικά με ζητήματα εκκαθάρισης και διαχείρισης της πνευματικής ιδιοκτησίας, η ανάπτυξη και προσφορά ενός συστήματος ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης για σχετικά θέματα, και, τέλος, η διαμόρφωση προτάσεων για νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις με στόχο την ορθότερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του ζητήματος της διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων. Με τον τρόπο αυτόν, οι βιβλιοθήκες συμμετέχουν ενεργά στη χαρτογράφηση τόσο των πνευματικών δημιουργημάτων και της γνωσιακής παραγωγής, όσο και των κοινών κτημάτων της πνευματικής δημιουργίας. Το HEAL-Legal διαδραματίζει έναν κομβικό ρόλο στη διαδικασία αυτήν, ενισχύοντας τις σχετικές δράσεις τεκμηρίωσης και συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ενίσχυση της πρόσβασης στη γνώση.

© 2016 Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λέξεις-κλειδιά: πνευματική ιδιοκτησία, νομική συμβουλευτική, Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, HEAL-Legal, HEAL-Link

doi:

Abstract

The basic mission of an academic library is to support the research and the educational process by providing resources, educational and inquiring, aimed at fulfilling the objectives of the academic institution and the satisfaction of what the academic community needs. Central role to this process plays the documentation. Libraries are illustrating the map of knowledge, but also serve as the institution that records and documents the situation in copyright cognitive footprint of a country. In this context, libraries are called to manage, create, and give access to material protected by copyright or falls in the public domain. This process is a particular challenge for librarians working in academic libraries in order to comprehend, manage and train their users on issues such as defining what is public domain and what is protected by intellectual property rights, copyright management, copyright clearance, licensing issues, open content, etc. As discussed in the present article, few Greek Academic Libraries provide relevant information to users and staff, and this is reflected on their websites and also in individual training and information efforts on these issues. Thus, the Hellenic Academic Libraries Link under the Digital Plan (Call 21.1) undertook the development of a legal advisory unit, named HEAL – Legal that appeals to all academic institutions. In this paper we will summarize some of the most fundamental sub-projects of this service, such as: the creation of a website providing information services which essentially incorporates a guide for the management of copyright and configuring licensing contacts and standard digital content management processes, the information and training on intellectual property matters, the development of an e-helpdesk (and the relevant knowledge database) that answers questions on intellectual property, the provision of training seminars in real time for librarians on matters of clearing and management of intellectual property, the development and supply of a system of asynchronous e-learning for related issues and finally the configuration of proposals for legislative and administrative regulations aiming at the better and more effective confrontation of the issue of copyright management. In this way, libraries are actively involved in the mapping of both intellectual creations and cognitive production and also in the public domain of intellectual creations. The Heal-Legal plays a key role in this process by strengthening the relevant documentation activities and contributing substantially enhancing access to knowledge.

© 2016 Hellenic Academic Libraries Link

Keywords: intellectual property, legal consulting, academic libraries, HEAL–Legal, Hellenic Academic Libraries Link

1. Εισαγωγή - Πρόλογος

Βασική αποστολή μιας ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης είναι να ενισχύσει την εκπαιδευτική διαδικασία, παρέχοντας πληροφόρηση οπουδήποτε και οποιαδήποτε στιγμή. Ωστόσο, το πώς μια βιβλιοθήκη εκπληρώνει αυτήν την αποστολή μένοντας εντός του πλαισίου που ορίζει ο νόμος για την πνευματική ιδιοκτησία είναι συζητήσιμο και συχνά εξαρτάται από το πώς ερμηνεύει το κάθε ίδρυμα και η κάθε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη τον νόμο (Ferullo, 2004).

«*Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας επηρεάζει ποικιλοτρόπως τις δραστηριότητες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών*» (Βαγενά, 2008), αφού η ψηφιακή εποχή μπορεί να μην άλλαξε απαραίτητα τη φύση των νομικών θεμάτων, σίγουρα όμως τα ανέδειξε (Giannattasio, 2004) και επέτεινε τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι βιβλιοθήκες στην επίλυσή τους. Οι βιβλιοθήκες έχουν επηρεαστεί σημαντικά από το νομοθετικό πλέγμα για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, καθώς είναι υποχρεωμένες να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και τις συλλογές τους, αλλά και να διαχειρίζονται τα έργα και τις πολιτικές τους μέσα από το πρίσμα, τους περιορισμούς και τις εξαιρέσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας (Horava, 2010).

Η βιβλιοθήκη συχνά βρίσκεται σε μια αντιφατική θέση, καθώς πρέπει να λειτουργήσει ταυτόχρονα ως πάροχος περιεχομένου τρίτων, ως χρήστης περιεχομένου αλλά και ως δημιουργός δικού της περιεχομένου. Για τον λόγο αυτόν, θα πρέπει να υιοθετεί πολιτικές και πρακτικές σε σχέση με τη διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας που να επιτρέπουν μια τέτοια εφαρμογή της πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία να ενισχύει τη μέγιστη δυνατή διάχυση της γνώσης και ταυτόχρονα την προστασία των δικαιωμάτων τόσο των δημιουργών όσο και των χρηστών έργων πνευματικής ιδιοκτησίας. Αρκεί να υιοθετηθεί μια νέα, ελαστικότερη αντίληψη εφαρμογής του δικαίου αυτού (Παπαδοπούλου, 2003) και προσαρμοσμένη στις ανάγκες των βιβλιοθηκών.

Για να συμβεί αυτό, «*οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει με οποιονδήποτε τρόπο να ξεκαθαρίσουν το θέμα των πνευματικών δικαιωμάτων είτε πρόκειται για έντυπο είτε για ψηφιακό υλικό*» (Βαϊτσάκης, 2013). Αναδεικνύεται έντονα, λοιπόν, το ζήτημα της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων πάνω στα ζητήματα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Όλος ο κλάδος των επιστημόνων της πληροφόρησης, και ειδικά των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκονόμων, έχει μια εκπαιδευτική αλλά και ηθική υποχρέωση να ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα (Horava, 2010). Ταυτόχρονα, εκπαίδευση πάνω σε αντίστοιχα ζητήματα χρειάζονται και οι χρήστες των βιβλιοθηκών, οι οποίοι τις περισσότερες φορές έχουν άγνοια των θεμάτων αυτών (Olaka και Adkins, 2013). Άλλωστε οι περισσότεροι

από αυτούς δεν είναι απλώς χρήστες διάφορων ψηφιακών βιβλιοθηκών αλλά και δημιουργοί τους, γεγονός που κάνει πιο επιτακτική την ανάγκη για εκπαίδευση πάνω στα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, αδειοδοτήσεων, εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων, ανοικτού περιεχομένου.

Όπως θα δούμε και στη συνέχεια του παρόντος άρθρου, εξαιτίας της διαρκούς αύξησης του όγκου του περιεχομένου που προστατεύεται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ή τίθεται στον δημόσιο τομέα ως κοινό κτήμα, οι βιβλιοθήκες αποκτούν κομβικό ρόλο στο οικοσύστημα της πνευματικής ιδιοκτησίας: το ζήτημα της κατανόησης και διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων γίνεται, εν πολλοίς, τεκμηριωτικό θέμα, θέμα της γνώσης της κατάστασης της πνευματικής ιδιοκτησίας επί συγκεκριμένων έργων και του επιθυμητού τρόπου διαχείρισης αυτών, και άρα ένα θέμα για το οποίο οι βιβλιοθήκες μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικές υπηρεσίες. Υπό την έννοια αυτή, οι βιβλιοθήκες αποκτούν μια τέταρτη πτυχή σε σχέση με τα έργα πνευματικής ιδιοκτησίας: εκτός από χρήστες, μεσάζοντες και δημιουργοί έργων είναι και οι τεκμηριωτές των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και των αδειών διάθεσης αυτών.

2. Βιβλιοθήκες και Νομική Πληροφόρηση

2.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε τις βασικές μορφές νομικής πληροφόρησης που υπάρχουν στην Ελλάδα και το περιεχόμενο καθεμιάς από αυτές.

Προκειμένου οι βιβλιοθήκες να ενημερώσουν και να εκπαιδεύσουν τους χρήστες τους αλλά και τους συναδέλφους τους, είναι τουλάχιστον απαραίτητη η δημιουργία μιας ιστοσελίδας με περιεχόμενο σχετικό με πνευματικά δικαιώματα. Η συγκεκριμένη πηγή πληροφόρησης μπορεί να είναι ένας τρόπος για τη μετάδοση βασικών πληροφοριών προς την κοινότητα των χρηστών και των βιβλιοθηκονόμων. Επίσης, μπορεί να λειτουργήσει ως μια ζωτικής σημασίας μέθοδος για τη διδασκαλία των βασικών αρχών πάνω στα πνευματικά δικαιώματα, δίνοντας πληροφορίες και απαντήσεις πάνω στις διάφορες χρήσεις που μπορεί να έχει το υλικό που προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα τόσο κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας όσο και κατά το στάδιο της προσωπικής έρευνας και μελέτης. Τέλος, μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του ευρύτερου νομικού πλαισίου μέσα στο οποίο έχει αναπτυχθεί και θεσπιστεί η σχετική νομολογία για τα πνευματικά δικαιώματα (Horava, 2010).

2.2. Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και Νομική Πληροφόρηση

Προκειμένου να διαπιστώσουμε, αν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχουν φροντίσει να εμπλουτίσουν τις ιστοσελίδες τους με νομική πληροφόρηση, και πιο συγκεκριμένα με πληροφόρηση που να αφορά το ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων, ερευνήσαμε διεξοδικά τις ιστοσελίδες τους. Από την έρευνα αυτή προέκυψε ότι μόνο οι 6 στις 38 ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχουν προβλέψει και έχουν ενσωματώσει τέτοιου είδους πληροφορία. Ακολουθούν συνοπτικά οι βιβλιοθήκες αυτές και η θεματολογία την οποία καλύπτουν (πίν. 1):

Βιβλιοθήκη	Ιστότοπος	Θεματολογία
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	http://www.lib.auth.gr/el/πνευματικά-δικαιώματα-λογοκλοπή	Πνευματικά Δικαιώματα, Λογοκλοπή, Creative Commons
Πανεπιστήμιο Αιγαίου	http://portal.lib.aegean.gr/el/themata-anaparagogis-entypon-tekmirion-0	Αναπαραγωγή τεκμηρίων
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας	http://lib.uowm.gr/βοήθεια/πνευματικά-δικαιώματα/	Πνευματικά Δικαιώματα
Πανεπιστήμιο Πατρών	http://www.lis.upatras.gr/copyright/	Πνευματικά Δικαιώματα, Creative Commons, Δημοσίευση σε περιοδικό
Πανεπιστήμιο Πειραιώς	http://www.lib.unipi.gr/node/256	Λογοκλοπή, Επιστημονική δημοσίευση, Ανοικτή Πρόσβαση, Creative Commons

Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης	http://www.lib.teithe.gr/index.php/el/Εξερευνηστε-τη-συλλογή/Υπηρεσία-Εκκαθάρισης-Πνευματικών-Δικαιωμάτων (Υπηρεσία Εκκαθάρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων)	Πνευματική Ιδιοκτησία, Αδειοδοτήσεις, Νομολογία, Υπηρεσία Εκκαθάρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων
--	--	---

Πίνακας 1. Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες που παρέχουν νομική πληροφόρηση.

Από τον Πίνακα 1 προκύπτει, λοιπόν, ότι μόνο το 15% περίπου των ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών έχει ασχοληθεί με το ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων σε βαθμό που να έχει συμπεριλάβει σχετική πληροφόρηση στις ιστοσελίδες του. Τα ζητήματα που, κυρίως, έχουν περιληφθεί είναι κάποιες πληροφορίες γενικά με τα πνευματικά δικαιώματα (π.χ. νομοθεσία), η αδειοδότηση, οι άδειες Creative Commons και η λογοκλοπή. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τα Τεχνολογικά Ίδρυματα μόνο το ΤΕΙ Θεσσαλονίκης παρέχει σχετική πληροφόρηση, ενώ μάλιστα δηλώνει ότι διαθέτει Υπηρεσία Εκκαθάρισης Πνευματικών Δικαιωμάτων.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες φαίνεται ότι κάποιες από αυτές τις απασχόλησαν ζητήματα ανοικτής πρόσβασης και πολιτικής φωτοτύπησης και αναπαραγωγής του υλικού τους εντός του χώρου τους (π.χ. Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης) αλλά και λογοκλοπής (π.χ. Ιόνιο Πανεπιστήμιο), χωρίς όμως καμιά περαιτέρω αναφορά στο ευρύτερο ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων. Πιο συγκεκριμένα, βλέπουμε ότι τρεις βιβλιοθήκες παρέχουν πληροφορίες για την ανοικτή πρόσβαση, με τη βιβλιοθήκη του Διεθνούς Πανεπιστημίου να συνδέει την πολιτική ανοικτής πρόσβασης που παρέχει με το αποθετήριό της με θέματα αδειοδοτήσεων του υλικού του αποθετηρίου κ.λπ. Οι βιβλιοθήκες αυτές είναι, εκτός του Διεθνούς Πανεπιστημίου, οι βιβλιοθήκες του Πολυτεχνείου Κρήτης και του ΤΕΙ Πειραιώς. Τέλος, η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας δίνει μια λίστα με όλα τα λογισμικά ανοικτού κώδικα που κατά καιρούς έχει χρησιμοποιήσει και χρησιμοποιεί.

3. HEAL-Legal: ανάπτυξη υπηρεσιών νομικής συμβουλευτικής για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν τα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα

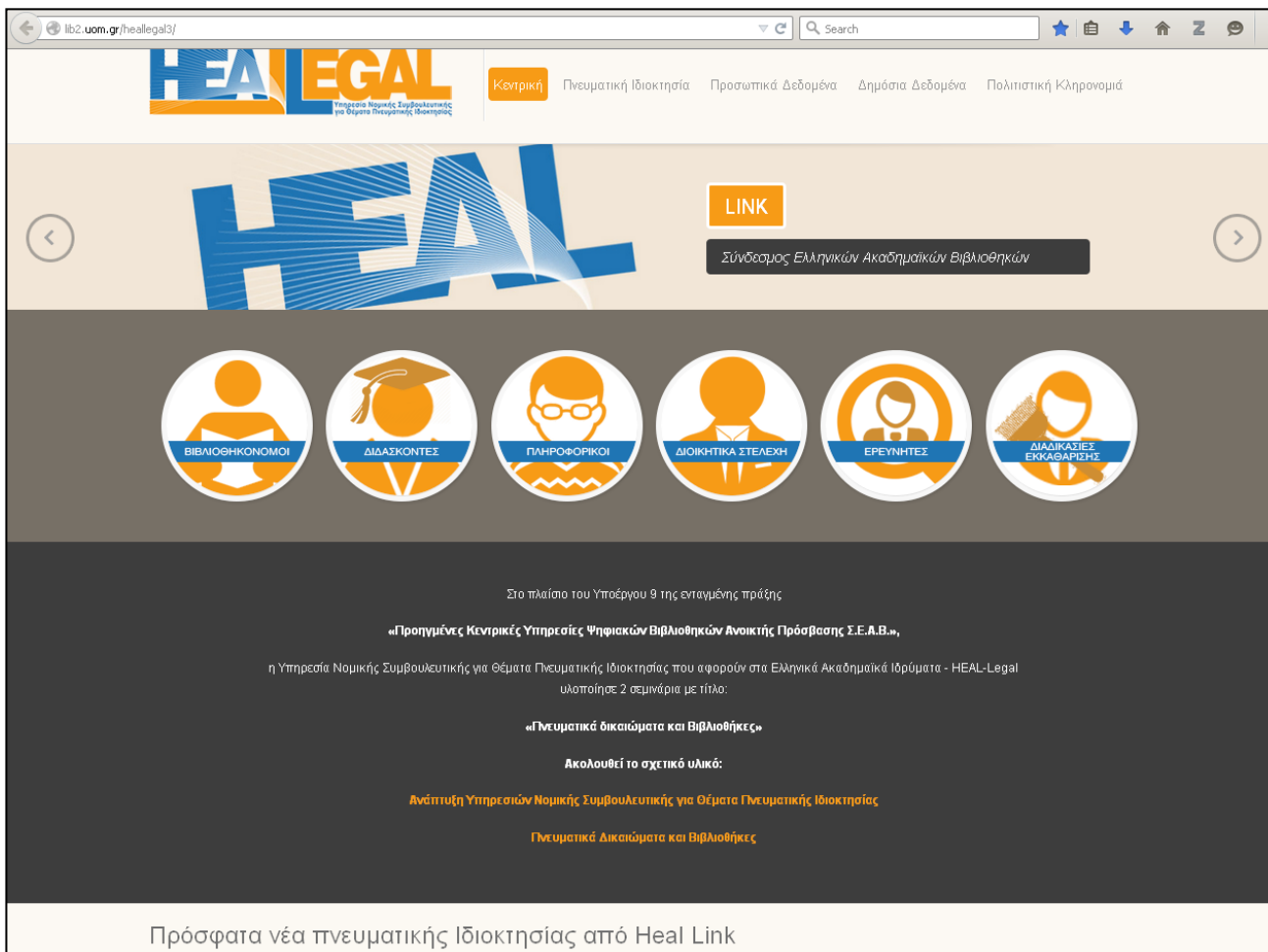
Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, αναγνωρίζοντας το κενό που υπήρχε στην παροχή νομικής πληροφόρησης από και προς τις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, όπως φαίνεται και στο προηγούμενο κεφάλαιο, προχώρησε στην υλοποίηση μιας νομικής συμβουλευτικής υπηρεσίας για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν τα ελληνικά Ακαδημαϊκά Ίδρυματα, με την ονομασία HEAL-Legal. Το έργο εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ψηφιακή Σύγκλιση, Πρόσκληση 21.1 – Ψηφιακές Υπηρεσίες Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ίδρυμάτων. Το έργο ξεκίνησε να υλοποιείται τον Ιούνιο του 2013 απασχολώντας 4 άτομα, έναν νομικό σύμβουλο, μία βιβλιοθηκονόμο, έναν πληροφορικό και την υπεύθυνη υλοποίησης (προερχόμενη από τον χώρο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών) και ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2015. Κάποιοι από τους σημαντικότερους στόχους της υπηρεσίας ήταν:

- η επίλυση προβλημάτων σχετικών με τα πνευματικά δικαιώματα,
- η εκπαίδευση βιβλιοθηκονόμων στην αντιμετώπιση και διαχείριση σχετικών θεμάτων και η ενημέρωσή τους για τις εξελίξεις στην εθνική και διεθνή νομοθεσία και πρακτική,
- η καλύτερη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων με αποτέλεσμα την ασφαλέστερη προστασία των δικαιωμάτων των δημιουργών,
- η ανάδειξη σε μέγιστο βαθμό των θεμάτων που σχετίζονται με το ανοικτό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα την ενημέρωση των δημιουργών για τα οφέλη του και για τους τρόπους αδειοδότησης των έργων τους στο πλαίσιο πρωτοβουλιών για ανοικτό περιεχόμενο.

Στα υποκεφάλαια που ακολουθούν θα γίνει συνοπτική παρουσίαση των υπηρεσιών που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης του HEAL-Legal. Δίνονται οι τρέχουσες ηλεκτρονικές διευθύνσεις όλων αυτών των υπηρεσιών, ώστε κάθε ενδιαφερόμενος να μπορεί να τις επισκεφτεί. Στο άμεσο μέλλον οι διευθύνσεις αυτές θα αλλάξουν, καθώς προγραμματίζεται να μεταφερθούν στον server του HEAL-Link, που βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Οι νέες ηλεκτρονικές διευθύνσεις των υπηρεσιών θα γνωστοποιηθούν μόλις ολοκληρωθεί η αλλαγή τους.

3.1. Δικτυακός τόπος και ηλεκτρονικός οδηγός για τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων

Κεντρικό σημείο στην ανάπτυξη της υπηρεσίας HEAL-Legal υπήρξε ο δικτυακός τόπος, ο οποίος ουσιαστικά ενσωματώνει τον ηλεκτρονικό οδηγό για τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων και τη διαμόρφωση συμβάσεων αδειοδότησης και πρότυπων διαδικασιών διαχείρισης ψηφιακού περιεχομένου και βρίσκεται στο <http://lib2.uom.gr/heallegal3/> (Εικ. 1). Δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στον σχεδιασμό του ιστότοπου, καθώς περιλαμβάνει ένα πολύ μεγάλο θεωρητικό υπόβαθρο πάνω στα βασικά ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και όχι μόνο.

Εικόνα 1. ο δικτυακός τόπος HEAL-Legal.

Το περιεχόμενο του ιστότοπου δομήθηκε σε δύο βασικά μενού. Στο πρώτο μενού δίνονται πληροφορίες σχετικά με την πνευματική ιδιοκτησία, τα προσωπικά δεδομένα, τα δημόσια δεδομένα και την πολιτιστική κληρονομιά. Αναλυτικά, η δομή του συγκεκριμένου μενού είναι η εξής:

- **Πνευματική Ιδιοκτησία**
  - Τι είναι πνευματική ιδιοκτησία;
  - Τι προστατεύεται με πνευματική ιδιοκτησία;
  - Ποια είναι τα όρια της πνευματικής ιδιοκτησίας;
  - Η φύση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας.
  - Σε ποιον ανήκει η πνευματική ιδιοκτησία;
  - Το διεθνές σύστημα προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
- **Προσωπικά Δεδομένα**
  - Ποιες είναι οι διατάξεις για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα;
  - Ποια είναι η προστασία σε κοινοτικό επίπεδο;
  - Τι είναι προσωπικά δεδομένα και τι ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα;

- Σε τι αναφερόμαστε, όταν μιλάμε για «επεξεργασία προσωπικών δεδομένων»;
- Πότε η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι «νόμιμη»;
- Ποιος είναι ο υπεύθυνος επεξεργασίας και ποιος ο εκτελών την επεξεργασία; Γιατί μας ενδιαφέρει ο καθορισμός τους;
- Υποχρεώσεις που απορρέουν από την τήρηση αρχείου προσωπικών δεδομένων.
- **Δημόσια Δεδομένα**
  - διάρθρωση της νομοθεσίας,
  - βασικά ρυθμιστικά χαρακτηριστικά,
  - συμπεράσματα.
- **Πολιτιστική Κληρονομιά**
  - Τι είναι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς;
  - Πρόκειται για μορφή δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας;
  - Πώς συνδέεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς με την πνευματική ιδιοκτησία;
  - Πώς συνδέεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη νομοθεσία για τη δημόσια πληροφορία;
  - Ποιος είναι ο σχετικός νόμος για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς;
  - Ποια είναι τα πολιτιστικά αγαθά που υπάρχουν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3028/2003 και, άρα, επί των οποίων υπάρχουν περιορισμοί στην πρόσβαση, αναπαραγωγή και χρήση;
  - Τι ορίζεται ως μνημείο;
  - Ποια είναι η βασική κανονιστική πράξη που ρυθμίζει τα τέλη για τη χρήση μνημείων;
  - Ποιες είναι οι βασικές κατηγορίες τελών για την πρόσβαση, αναπαραγωγή και διάθεση αναπαραγωγών μνημείων;
  - Ποιες είναι οι βασικές κατηγορίες απαλλαγής από την καταβολή τελών;
  - Πώς χορηγείται άδεια από το Υπουργείο Πολιτισμού (απόφαση ΚΑΣ) για την παραγωγή, αναπαραγωγή και διάθεση μνημείων;
  - Πώς χορηγείται άδεια για φωτογράφιση, κινηματογράφιση ή βιντεοσκόπηση σε μουσεία αρχαιολογικές συλλογές, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους;
  - Πώς καθορίζονται τα τέλη για έντυπες εκδόσεις και λοιπές χρήσεις εκτός ηλεκτρονικών τίτλων;
  - Πώς καθορίζονται τα τέλη για τις ηλεκτρονικές (ηλεκτρονικοί τίτλοι);
  - Πώς αντιμετωπίζεται η χρήση εικόνων μνημείων στην έρευνα;
  - Πώς εκδίδεται άδεια δημοσίευσης και καταβολής των υπέρ του ΤΑΠ τελών ηλεκτρονικού τίτλου;
  - Ποιες ειδικότερες ρυθμίσεις υπάρχουν για τους ηλεκτρονικούς τίτλους;
  - Πώς ρυθμίζονται οι Εκδόσεις Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων;
  - Πώς ρυθμίζεται η χρήση εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου στο διαδίκτυο ή/ και σε ενδοδίκτυο;
  - Πώς γίνεται η απαλλαγή από την καταβολή τελών άδειας χρήσης εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου στο διαδίκτυο;
  - Ποια είναι η διαδικασία χορήγησης άδειας χρήσης εικόνων αρχαιολογικού περιεχομένου στο διαδίκτυο;
  - Ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά αυτής της άδειας;

Στο δεύτερο μενού δίνονται πληροφορίες δομημένες και στοχευμένες σε συγκεκριμένες ομάδες χρηστών, όπως επίσης και γενικές πληροφορίες για τις διαδικασίες εκκαθάρισης. Αναλυτικά το μενού:

- **Για Βιβλιοθηκονόμους**
  - γενικά,
  - πράξεις σχετιζόμενες με βιβλία,
  - πράξεις σχετιζόμενες με μουσικά έργα, ηχογραφήματα και οπτικοακουστικό υλικό,
  - πράξεις σχετιζόμενες με λογισμικό,
  - πράξεις σχετιζόμενες με βάσεις δεδομένων,
  - πράξεις σχετιζόμενες με περιεχόμενο που παράγεται από μέλη ΔΕΠ/ΕΠ και φοιτητές/ σπουδαστές του ακαδημαϊκού ιδρύματος.
- **Για Διδάσκοντες**
  - πράξεις εκκαθάρισης που αφορούν μέλη ΔΕΠ/ΕΠ.

- **Για Πληροφορικούς**
  - πράξεις που σχετίζονται με υπηρεσίες Πληροφορικής.
- **Για Διοικητικά Στελέχη**
  - πράξεις που σχετίζονται με τη λήψη ή την παροχή διοικητικής πληροφορίας από τις διοικητικές υπηρεσίες.
- **Για Ερευνητές**
  - πράξεις που σχετίζονται με ερευνητικό προσωπικό.
- **Γενικές Διαδικασίες Εκκαθάρισης**
  - Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.
  - Η βασική αρχή της εκκαθάρισης και ο ρόλος του χρήστη-δημιουργού.
  - Γενικά στάδια εκκαθάρισης.
  - Μπορώ να χρησιμοποιήσω το περιεχόμενο χωρίς να ζητήσω άδεια;
  - Στοιβες δικαιωμάτων και πολλαπλά έργα ενιαίας ενσωμάτωσης.
  - Βρίσκεται το έργο εντός του δημοσίου τομέα;
  - Εντάσσεται η σκοπούμενη χρήση στους νόμιμους περιορισμούς του δικαιώματος;
  - Συλλογική διαχείριση.
  - Τυποποιημένες άδειες.
  - Ανοικτές άδειες.
  - Ειδικές περιπτώσεις εκκαθάρισης.

Για την υλοποίηση του ιστότοπου του HEAL-Legal χρησιμοποιήθηκε το Joomla 2.5., ένα λογισμικό ανοικτού κώδικα, το οποίο μετά από την απαραίτητη βιβλιογραφική έρευνα και πρακτική δοκιμή κρίθηκε ότι είναι το καταλληλότερο, ώστε να καλύψει τις προδιαγραφές που είχαν οριστεί. Στην απόφαση χρήσης του συγκεκριμένου Content Management System συντέλεσε το γεγονός ότι είναι εύκολο στη διαχείρισή του από έναν μη-τεχνικό, π.χ. βιβλιοθηκονόμο.

Ο ιστότοπος του HEAL-Legal βρίσκεται σε μια διαδικασία συνεχούς ενημέρωσης και επικαιροποίησης. Το επόμενο μενού που προβλέπεται άμεσα να προστεθεί είναι οι «Εφαρμογές λογισμικού και διαδικτύου». Το νέο αυτό κεφάλαιο θα περιλαμβάνει πληροφορίες για:

- τις εννοιολογικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις έννοιες: (α) κτήση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, (β) κατοχύρωση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, (γ) αδειοδότηση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, (δ) σημειώματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- την αδειοδότηση, αναλύοντας θέματα όπως:
  - οι γενικές αρχές αδειοδότησης,
  - η γενική δομή αδειών,
  - οι άδειες και όροι χρήσης,
  - οι ανοικτές άδειες.

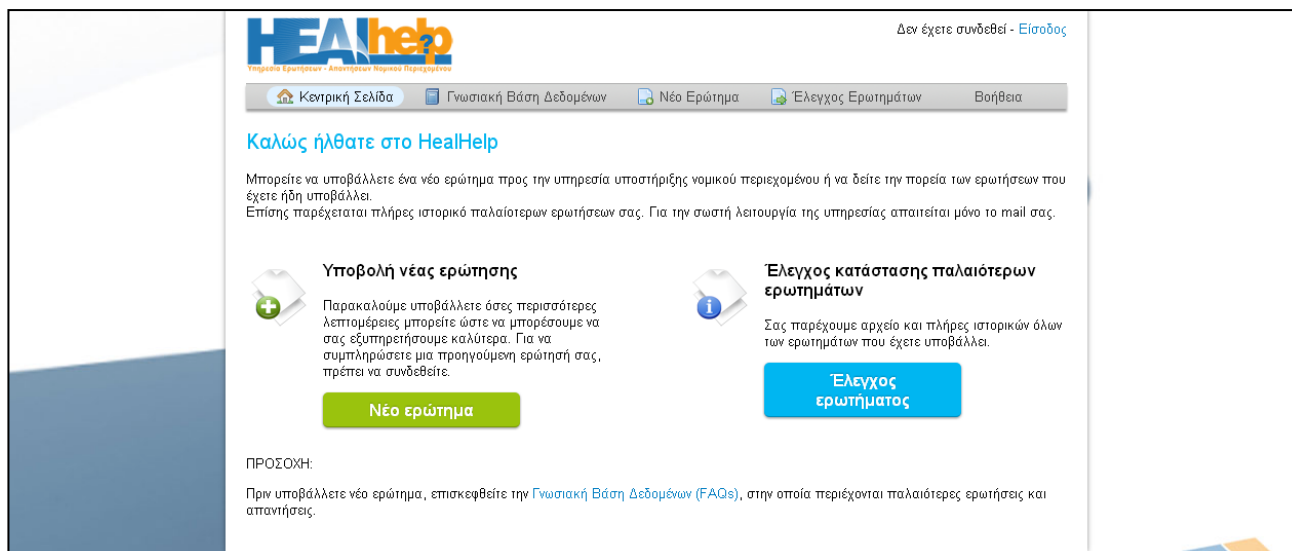
3.2. Μονάδα e-helpdesk και σχετική γνωσιακή βάση

Το επόμενο έργο που υλοποιήθηκε είναι η γνωσιακή βάση με τη μορφή συχνών ερωτημάτων (<http://lib2.uom.gr/healhelp/>) (Εικ. 2), η οποία συγκεντρώνει τα ερωτήματα που η υπηρεσία δέχεται και απαντά στο ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης, ένα υποέργο που θα αναλυθεί στη συνέχεια. Για τη δημιουργία της γνωσιακής βάσης χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό ανοικτού κώδικα phpMyFAQ, το οποίο έχει μια αρκετά απλή διεπαφή χρήστη (public frontend) βασισμένη σε HTML5 προεπιλεγμένη διάταξη (default layout). Στην επικεφαλίδα της ιστοσελίδας της υπηρεσίας υπάρχουν οι βασικοί σύνδεσμοι για (α) την αναζήτηση και (β) την αποστολή ερωτήσεων προς τους διαχειριστές (υπερσύνδεσμος «Ρωτήστε μας» που κατευθύνει τους χρήστες στο e-helpdesk). Στην αριστερή πλευρά φαίνονται οι βασικές κατηγορίες, οι οποίες ακολουθούν τη δομή που έχει και ο αντίστοιχος ιστότοπος του Heal-Legal (<http://lib2.uom.gr/heallegal3/>): Για Βιβλιοθηκονόμους, Για Διδάσκοντες, Για Ερευνητές, Για Πληροφορικούς, Για Διοικητικά Στελέχη. Υπάρχει, επίσης, η δυνατότητα χρήσης του γενικού πλαισίου αναζήτησης στο κέντρο ή της πολύπλοκης αναζήτησης. Στη δεξιά πλευρά υπάρχει λίστα με τα πιο δημοφιλή FAQs, τις πιο πρόσφατες ερωτήσεις και τις μόνιμα επικολλημένες καταχωρίσεις (sticky FAQ records). Μέχρι στιγμής υπάρχουν 77 ενεργές καταχωρίσεις και η βάση συνεχώς ενημερώνεται από τα ερωτήματα που λαμβάνει το ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης (e-helpdesk).

Εικόνα 2. Η γνωσιακή βάση HEAL help.

Το ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας HEAL-Help (Εικ. 3) υλοποιήθηκε με τη βοήθεια του ελεύθερου λογισμικού OSTicket, δηλαδή ενός συστήματος Ticketing Helpdesk, το οποίο υποστηρίζει διάφορες βάσεις δεδομένων για την αποθήκευση των δεδομένων του, ενώ στη δεδομένη περίπτωση έχει γίνει χρήση MySQL. Για να έχει κανείς πρόσβαση σε αυτά τα δεδομένα, απαραίτητη είναι η PHP 5.2.3 (ή νεότερη έκδοση), ενώ παράλληλα παρέχει δυνατότητα ασφαλείας σε επίπεδο χρηστών και ομάδων. Ο χρήστης που θέλει να υποβάλει κάποιο ερώτημα στην υπηρεσία μπορεί να επισκεφτεί το <http://lib2.uom.gr/healhelpdesk/>, να επιλέξει «Νέο ερώτημα», και, αφού συμπληρώσει κάποια προσωπικά του στοιχεία (όνομα, email, τηλέφωνο), μπορεί να διατυπώσει το ερώτημά του και να το στείλει στην υπηρεσία προς απάντηση. Πριν υποβάλει το ερώτημα, πρέπει να επιλέξει σε ποια κατηγορία εντάσσεται το θέμα του ερωτήματός του, αν δηλαδή αφορά κυρίως βιβλιοθηκονόμους, διδάσκοντες, διοικητικά στελέχη, ερευνητές, πληροφορικούς. Μέχρι στιγμής η υπηρεσία έχει δεχτεί περίπου 35 ερωτήματα, τα οποία, αφού απαντά, τα προσθέτει μαζί με τις απαντήσεις τους στη γνωσιακή βάση και έτσι την εμπλουτίζει.

Εικόνα 3. Το ηλεκτρονικό γραφείο πληροφόρησης HEAL-Help.

3.3. Σεμινάρια εκπαίδευσης βιβλιοθηκονόμων σε πραγματικό χρόνο

Με την ολοκλήρωση των παραπάνω υπηρεσιών η ομάδα του HEAL-Legal ανέλαβε να σχεδιάσει (και στη συνέχεια να προσφέρει) σεμινάρια που απευθύνονται σε βιβλιοθηκονόμους (προερχόμενους κυρίως από ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες), με στόχο την ενημέρωση και την αποσαφήνιση αποριών σε θέματα διαχείρισης και εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων, ανοικτού περιεχομένου κ.λπ. Τα σεμινάρια είχαν στόχο την εξοικείωση των βιβλιοθηκονόμων με τις βασικές αρχές και έννοιες του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, με τις διαδικασίες εκκαθάρισης των πνευματικών δικαιωμάτων και τα θέματα αδειοδότησης και χρήσης υλικού και περιεχομένου. Απώτερος σκοπός των σεμιναρίων ήταν να καταστούν οι εκπαιδευόμενοι ικανοί αφενός να επιλύουν προβλήματα που σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα και αφετέρου να αποκτήσουν ικανοποιητικό επίπεδο γνώσεων, ώστε να μπορούν να εντοπίζουν τα ζητήματα διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων, που πιθανόν να προκύψουν στα πλαίσια της καθημερινής λειτουργίας, αλλά και των ευρύτερων δραστηριοτήτων μιας βιβλιοθήκης και να μεθοδεύουν αποτελεσματικά την ορθή αντιμετώπισή τους.

Για τις ανάγκες του σχεδιασμού των σεμιναρίων εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας έγινε έρευνα για τον εντοπισμό σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εγχειριδίων. Η ομάδα του HEAL-Legal καταστάλαξε στη μελέτη δύο εγχειριδίων τα οποία συμβουλευτήκε για τον σχεδιασμό των σεμιναρίων:

1. *Copyright for librarians: the essential handbook* (Berkman Center for Internet and Society, 2012). EIFL. Πρόκειται για το αποτέλεσμα ενός κοινού έργου του Berkman Center for Internet and Society και του Electronic Information for Libraries (EIFL), και προσφέρεται τόσο ως εγχειρίδιο, όσο και ως ανοικτός εκπαιδευτικός κύκλος μαθημάτων μέσω του διαδικτύου στη διεύθυνση <http://www.eifl.net/resources/copyright-librarians-english>
2. P. Wienand, A. Booy and R. Fry (2000). *A guide to copyright for Museums and Galleries*. London: Routledge. Πρόκειται για εγχειρίδιο αναφοράς για όσους εργάζονται σε μουσεία και αίθουσες τέχνης και πρέπει να επιλύσουν ερωτήματα σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα. Καταδεικνύει ότι με τη σωστή διαχείριση τα πνευματικά δικαιώματα μπορούν να μην επιφέρουν διοικητικά εμπόδια, αλλά αντίθετα να προσφέρουν στα ιδρύματα αυτά ευκαιρίες για επίτευξη του κυρίαρχου σκοπού τους.

Από τη μελέτη των παραπάνω εγχειριδίων διαφάνηκε ότι μια χρηστική (π.χ. μελέτες περιπτώσεων, βασικά ερωτήματα που συνδέονται στενά με τις κύριες λειτουργίες και τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών) και λιγότερο θεωρητική προσέγγιση των θεμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας, η οποία όμως, να μπορεί να εμπλουτίζεται και με θεωρητικά κείμενα, θα είναι πιο ελκυστική σε ένα κοινό επαγγελματιών, όπως αυτό των σεμιναρίων που σχεδιάστηκαν να προσφερθούν στα πλαίσια της εν λόγω Δράσης.

Παρότι ένας βασικός κανόνας για τον επιτυχή σχεδιασμό ενός σεμιναρίου είναι η επίτευξη σύμπτωσης των επιδιώξεων του εκπαιδευτή με τις ανάγκες των εκπαιδευομένων, η κάλυψη των αναγκών και των προσδοκιών των εκπαιδευομένων είναι πάντα ο κύριος στόχος του σεμιναρίου, ο οποίος καθοδηγεί τον σχεδιασμό του σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο, τη μέθοδο διδασκαλίας και σε ό,τι έχει να κάνει με θέματα τεχνικής φύσεως, όπως ο χώρος

του σεμιναρίου και το εκπαιδευτικό υλικό. Η πρότερη γνώση των αναγκών των εκπαιδευομένων αποτελεί παράγοντα-κλειδί για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής κάλυψης των αναγκών τους (Westhoff & Drougas, 2002).

Στο πλαίσιο της παρούσας Δράσης στάθηκε δυνατή η επικοινωνία με πολλά μέλη της βιβλιοθηκονομικής κοινότητας των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση ενός σημαντικού αριθμού ερωτημάτων για ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, προσωπικών δεδομένων, αδειοδότησης και ανοικτού περιεχομένου, τα οποία απασχολούν σήμερα τους βιβλιοθηκονόμους. Η ομάδα του HEAL-Legal κατέγραψε τα ερωτήματα των βιβλιοθηκονόμων και τα ομαδοποίησε κατάλληλα, ώστε να χρησιμοποιήσει αυτή τη λίστα ερωτημάτων για τη διαμόρφωση του περιεχομένου των σεμιναρίων και να μην στηριχτεί αποκλειστικά στην κλασική μέθοδο της ανάπτυξης του θεωρητικού πλαισίου της νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία, γεγονός που θα μετέβαλε το σεμινάριο καθαρά σε διάλεξη του εκπαιδευτή, μειώνοντας την επικοινωνία με τους εκπαιδευομένους, ενώ δεν θα προσέφερε ούτε και τη δυνατότητα επίλυσης συγκεκριμένων αποριών και απάντησης συγκεκριμένων ερωτημάτων. Άλλωστε, ο χρόνος διάρκειας του καθενός από τα δύο σεμινάρια θεωρήθηκε εξαρχής ότι θα είναι ιδιαίτερα περιορισμένος, εφόσον για τους περισσότερους εκπαιδευομένους θα είναι δύσκολο να απουσιάσουν από την εργασία τους περισσότερο από μία ημέρα. Κατά συνέπεια, τα σεμινάρια θα έπρεπε να στοχεύουν κατευθείαν στην κάλυψη των σημαντικότερων αναγκών των εκπαιδευομένων και να τους προσφέρουν άμεσα απάντηση στα ερωτήματά τους, κάνοντας παράλληλα αναφορά στα σχετικά θέματα θεωρίας του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας. Με τον τρόπο αυτόν, κρίθηκε ότι οι εκπαιδευόμενοι θα μπόρουν ευκολότερα να αφομοιώσουν τα θεωρητικά ζητήματα στο σύντομο χρονικό διάστημα των σεμιναρίων, να βρουν απαντήσεις σε κάποια από τα ερωτήματά τους και να εξασκηθούν στην επίλυση σχετικών προβλημάτων μέσω κάποιων πρακτικών ασκήσεων.

Σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό υλικό, ως πιο κατάλληλο θεωρήθηκε ο «Ηλεκτρονικός Οδηγός για τη Διαχείριση των Πνευματικών Δικαιωμάτων» ο οποίος αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του παρόντος έργου, αλλά εξαιτίας του μεγάλου όγκου του και για λόγους οικονομίας, αποφασίστηκε να διατεθεί μόνο online και να ενημερωθούν οι συμμετέχοντες για την ηλεκτρονική διεύθυνση στην οποία μπορούν να τον βρουν (<http://lib2.uom.gr/heallegal3/>).

Το περιεχόμενο των σεμιναρίων κάλυψε 10 βασικές ενότητες που εκτείνονται σε συνολικά 317 διαφάνειες. Οι βασικές ενότητες ήταν:

0. Εισαγωγικά: Βασική ροή των πνευματικών δικαιωμάτων. (Διαφάνειες 1-14)
1. Τι είναι πνευματική ιδιοκτησία; (Διαφάνειες 15-26)
2. Το σύστημα της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν δουλεύει καλά. (Διαφάνειες 27-55)
3. Χρειάζεται να κάνω κάτι, για να προστατέψω την πνευματική μου ιδιοκτησία; (Διαφάνειες 56-65)
4. Πώς θα κάνει κάποιος αναφορά στο έργο μου; (Διαφάνειες 66-76)
5. Τι γίνεται, εάν χρησιμοποιώ έργο τρίτου; (Διαφάνειες 77-223)
6. Πώς εκκαθαρίζω; (Διαφάνειες 224-231)
7. Τι είναι οι άδειες ανοικτού περιεχομένου; (Διαφάνειες 232-236)
8. Τι είναι οι άδειες Creative Commons; (Διαφάνειες 237-272)
9. Πού μπορώ να βρω ανοικτό περιεχόμενο; (Διαφάνειες 273-307)
10. Συμπεράσματα. (Διαφάνειες 308-312)

Κάθε ενότητα ήταν εμπλουτισμένη με μεγάλο αριθμό παραδειγμάτων με στόχο την ενίσχυση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευομένων και την επίλυση αποριών τους.

Πραγματοποιήθηκαν συνολικά τρία σεμινάρια, σε Θεσσαλονίκη, Αθήνα και Ηράκλειο, κατά χρονολογική σειρά. Αποτιμώντας την αξιολόγηση των συμμετεχόντων στα σεμινάρια αυτά συμπεραίνουμε ότι οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι έμειναν πολύ ευχαριστημένοι από την οργάνωση και κυρίως από το περιεχόμενο των σεμιναρίων, καθώς δήλωσαν ότι τα κρίνουν «Επαρκή» και σε βαθμολογία, με άριστα το 5, τα βαθμολόγησαν με 4.

3.4. Σύστημα ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης

Το λογισμικό που επιλέχθηκε για τη δημιουργία των ηλεκτρονικών σεμιναρίων είναι το Moodle, ένα σύγχρονο πακέτο ανοικτού λογισμικού για τη διεξαγωγή ηλεκτρονικών μαθημάτων μέσω Διαδικτύου. Τα εξ αποστάσεως σεμινάρια φιλοξενούνται στο <http://lib2.uom.gr/heallearn/> (Εικ. 4).

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου παραδοτέου, κλήθηκε η ομάδα του Heal-Legal να οργανώσει ηλεκτρονικά μαθήματα που απευθύνονται σε βιβλιοθηκονόμους και, κυρίως, σε όσους από αυτούς δουλεύουν σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, με στόχο την ενημέρωση και την αποσαφήνιση αποριών σε θέματα διαχείρισης και εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων, ανοικτού περιεχομένου κ.λπ.

Από άποψη περιεχομένου, το θέμα της πνευματικής ιδιοκτησίας, ειδικά σε συνάρτηση με τις βιβλιοθήκες, τα Πανεπιστήμια και γενικά τους Οργανισμούς Μνήμης, είναι δύσκολο διαχειρίσιμο. Το μεγαλύτερο κομμάτι των μαθημάτων στηρίχτηκε στην εμπειρία των μελών της ομάδας του Heal-Legal, καθώς θεωρήθηκε ότι είναι πολύ σημαντικό να προταθούν στρατηγικές και λύσεις που προκύπτουν από τις προσωπικές ανάγκες, ενδιαφέροντα, συνθήκες και προτεραιότητες των εκπαιδευομένων. Επίσης, θεωρήθηκε πολύ σημαντικό να γίνει σαφής αναφορά όχι μόνο στα πνευματικά δικαιώματα, όπως αυτά ορίζονται μέσα από διεθνείς συνθήκες και εθνικούς νόμους, αλλά και στους περιορισμούς και στις εξαιρέσεις.

Εικόνα 4. Το σύστημα ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης HEAL-Learn.

Για την υλοποίηση των εξ αποστάσεως σεμιναρίων, λοιπόν, δημιουργήθηκαν συνολικά δύο βασικά μαθήματα και ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησης της υπηρεσίας, τα οποία εντάχτηκαν στη γενική κατηγορία «Πνευματική Ιδιοκτησία και Βιβλιοθήκες». Τα μαθήματα αυτά και η αξιολόγηση που τα συμπληρώνει είναι τα εξής:

1. Γενικές Αρχές Πνευματικής Ιδιοκτησίας.
2. Μελέτες περιπτώσεων σχετικά με θέματα Πνευματικών Δικαιωμάτων και Βιβλιοθήκες.
3. Αξιολόγηση των μαθημάτων της κατηγορίας «Πνευματική Ιδιοκτησία και Βιβλιοθήκες».

Αναλυτικότερα, τώρα, και όπως περιγράφεται στις Πληροφορίες του πρώτου μαθήματος «Γενικές Αρχές Πνευματικής Ιδιοκτησίας»:

«Σκοπός του μαθήματος αυτού είναι να παρουσιαστούν τα βασικά γνωρίσματα της Πνευματικής Ιδιοκτησίας τόσο ως κλάδου Δικαίου, όσο και ως εργαλείου που χρησιμοποιείται από ένα ευρύτατο φάσμα προσώπων, φυσικών και νομικών, που τοποθετούνται στο σύνολο του φάσματος της δημιουργικής δραστηριότητας: από συγγραφείς, εκτελεστές-καλλιτέχνες και παραγωγούς, μέχρι μαθητές, βιβλιοθήκες, καθηγητές και προγραμματιστές.

Αναλυτικότερα, βοηθά τον εκπαιδευόμενο:

- *Να διακρίνει την πνευματική ιδιοκτησία από άλλες ομοειδείς άλλα όχι ταυτόσημες κατηγορίες δικαιωμάτων (π.χ. βιομηχανική ιδιοκτησία) ή από άλλα συναφή αλλά όχι ταυτιζόμενα δικαιώματα (π.χ. συγγενικά δικαιώματα ή το ιδιόρρυθμο δικαίωμα του δημιουργού βάσεων δεδομένων).*

- Να κατανοήσει το αιτιολογικό της ύπαρξης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας από την άποψη της οικονομικής λειτουργίας του δικαιώματος.
- Να κατανοήσει το αιτιολογικό της ύπαρξης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας από την άποψη της σύνδεσης του δημιουργού με το έργο πνευματικής ιδιοκτησίας».

Το μάθημα απαρτίζεται από δύο μέρη: (α) από το βιβλίο «Γενικές Αρχές Πνευματικής Ιδιοκτησίας» που περιέχει όλο το θεωρητικό κομμάτι, ορολογία, βασικές έννοιες και αρχές και (β) από τις ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης των εκπαιδευομένων, με τη βοήθεια των οποίων οι ίδιοι οι χρήστες μπορούν να αξιολογήσουν τις γνώσεις τους πάνω στο θεωρητικό κομμάτι που προηγήθηκε.

Όσον αφορά το δεύτερο μάθημα «Μελέτες Περιπτώσεων σχετικά με θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και Βιβλιοθήκες» και σύμφωνα με τις γενικές πληροφορίες που δίνονται :

«Στο μάθημα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι σημαντικότερες μελέτες περιπτώσεων που αφορούν σε θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και καλούνται, κατά καιρούς, να αντιμετωπίσουν οι Βιβλιοθήκες (κυρίως οι Ακαδημαϊκές).

Το περιεχόμενο είναι χωρισμένο στις εξής υποκατηγορίες:

Μελέτες περιπτώσεων που αφορούν:

- τη χρήση της Βιβλιοθήκης και του υλικού της από εγγεγραμμένους και μη χρήστες της,
- τον δανεισμό- διαδανεισμό,
- την επεξεργασία του υλικού της Βιβλιοθήκης (καταλογογράφηση κ.λπ.),
- τους Οργανισμούς Συλλογικής Διαχείρισης,
- την κατάθεση υλικού στο Ιδρυματικό Αποθετήριο της Βιβλιοθήκης,
- τα Πληροφοριακά Ερωτήματα που μπορεί να δεχθεί η Βιβλιοθήκη,
- τις Άδειες Χρήσης με τις οποίες είναι πιθανό να διατίθεται το υλικό της Βιβλιοθήκης.

Στο κυρίως μέρος του μαθήματος υπάρχουν αρχικά οι μελέτες για την καθεμία από τις περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν (θεωρητικό κομμάτι), και στη συνέχεια έχουν δημιουργηθεί σχετικά κουίζ αυτο-αξιολόγησης για τον εκπαιδευόμενο, προκειμένου να δοκιμάσει τι γνώσεις αποκόμισε από κάθε μελέτη περίπτωσης.

Η υπηρεσία Heal-Legal επιδιώκει, μέσω των μαθημάτων που δημιούργησε και διαθέτει με τη βοήθεια του μαθησιακού περιβάλλοντος Moodle, να καλύψει το σημαντικό κενό στην εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ομάδα του HEAL-Legal προσπάθησε να δώσει τόσο τις βασικές γνώσεις και πληροφορίες πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, όσο και να παρέχει την απαραίτητη γνώση για την επίλυση σχεδόν κάθε προβλήματος που μπορεί να αντιμετωπίσει στην καθημερινότητά της, μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη κυρίως. Στο τέλος, το τρίτο κομμάτι, όπως έχουμε προαναφέρει, αφορούσε την αξιολόγηση όλων των μαθημάτων από τους ίδιους τους εκπαιδευομένους, με τη χρήση σχετικού ερωτηματολογίου.

3.5. Προτάσεις για νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις

Τέλος, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης Δράσης η ομάδα του HEAL-Legal συνέταξε και υπέβαλε στους αρμόδιους φορείς προτάσεις για νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις. Στον πίνακα που ακολουθεί (πίν. 2) φαίνονται συγκεντρωμένες οι ρυθμίσεις και οι φορείς, στους οποίους κατατέθηκαν:

Νομοθετικές ρυθμίσεις	Φορείς	Ημερομηνία
Τροποποίηση του Ν 3979/2011 για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και λοιπές Διατάξεις	Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	20/11/2013
Σχόλια επί της Δημόσιας Διαβούλευσης για τον καθορισμό των πηγών για την επιμελή αναζήτηση που προηγείται του χαρακτηρισμού ενός έργου ως ορφανού	Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας	27/02/2014
Public Consultation on the review of the EU copyright rules	European Commission	04/03/2014
Διοικητικές ρυθμίσεις	Φορείς	Ημερομηνία
JISC Electronic License Comparison & Analysis Tool	JISC (Joint Information Systems Committee)	16/06/2012
«Όταν τα ΑΕΙ παρανομούν», ΤΟ ΒΗΜΑ, 16/09/2012	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	21/09/2012
AMELib Προγραμματική Συμφωνία	Προσβάσιμη Πολυτροπική Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη (AMELib)	17/10/2012
«Πνευματική ιδιοκτησία επί των έργων που δημιουργούνται από μέλη της Ακαδημαϊκής Κοινότητας»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	06/11/2012
«Σημείωμα για τις αγωγές του ΟΣΔΕΛ»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	08/11/2012
«Πρόταση ψηφίσματος από τη Σύνοδο Πρυτάνεων Πανεπιστημίων»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	12/11/2012
“IPR Helpdesk Ambassador Programme”	European IPR Helpdesk	25/01/2013
«Όροι Χρήσης Αποθετηρίων»	Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών	19/07/2013
«Πνευματική ιδιοκτησία επί Διδακτορικών Διατριβών»	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	17/09/2014
«Σχόλια επί του αρ. 06 του Σχεδίου Οργανισμού Πανεπιστημίου Μακεδονίας»	Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	17/09/2014
“London Manifesto: support fair copyright across Europe”	CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals)	21/04/2015
“Survey on Digital Education and Copyright”	Public Policy and Management Institute (PPMI) / European Commission's Directorate-General for Education and Culture (DG EAC)	25/04/2015

Πίνακας 2. Νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις και οι φορείς που υποβλήθηκαν.

Η ομάδα του HEAL-Legal με τις παραπάνω προτάσεις και συναφείς δραστηριότητες αλλά και με συνεχή διάθεση για ουσιώδεις παρεμβάσεις, συνέδραμε και εξακολουθεί να προσπαθεί να συμβάλει με ουσιαστικό τρόπο, στη διαμόρφωση των καλύτερων συνθηκών και προοπτικών για τις ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες.

4. Προς μια ωρίμανση των υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης πνευματικής ιδιοκτησίας του HEAL-Legal

Η ανάπτυξη των υπηρεσιών νομικής πληροφόρησης του HEAL-Legal μέχρι και αυτό το στάδιο είχε ως κύριους στόχους: (α) την κατανόηση και αποτύπωση των βασικών ζητημάτων που σχετίζονται με την εκκαθάριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στον χώρο των βιβλιοθηκών, (β) τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, ανοικτού και προσαρμοσμένου στις ανάγκες των κοινοτήτων που πραγματικά έχουν ανάγκη από την εκκαθάριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στην καθημερινότητά τους, δηλαδή σε βιβλιοθηκονόμους, μέλη ΔΕΠ και φοιτητές των ΑΕΙ/ ΑΤΕΙ και (γ) τη συμμετοχή στον εθνικό, κοινοτικό και διεθνή διάλογο σε σχέση με τα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Στην επόμενη φάση της εξέλιξης των υπηρεσιών αυτών, ωστόσο, το HEAL-Legal θα δραστηριοποιηθεί για να ωριμάσουν περαιτέρω οι σχετικές υπηρεσίες, ώστε να ενισχυθεί περισσότερο ο ρόλος που καλείται να διαδραματίσει εντός του οικοσυστήματος της πνευματικής ιδιοκτησίας της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, θα κινηθεί σε πέντε κύριους άξονες:

(α) Ο πρώτος άξονας έχει να κάνει με την περαιτέρω ωρίμανση των εκπαιδευτικών πόρων που έχει δημιουργήσει μέσα από μια ανοικτή και συμμετοχική διαδικασία. Αυτό θα γίνει με τη μεταφορά του εκπαιδευτικού υλικού που έχει ήδη δημιουργηθεί από απλό κείμενο σε υλικό που διατίθεται με τη μορφή wikibook. Ο σκοπός είναι να δημιουργηθούν πραγματικά ανοικτοί και συμμετοχικά διαμορφούμενοι εκπαιδευτικοί πόροι σε σχέση με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν τις βιβλιοθήκες. Το μεγαλύτερο πρόβλημα με τους εκπαιδευτικούς πόρους που έχουν δημιουργηθεί σε προηγούμενα δημόσια χρηματοδοτούμενα προγράμματα είναι ότι τελικά είτε δεν καταλήγουν να είναι πραγματικά ανοικτά προσβάσιμοι είτε αποτελούν μέρος συγγραμμάτων που απευθύνονται σε ένα πιο ακαδημαϊκό κοινό και όχι στον καθημερινό χρήστη της βιβλιοθήκης. Επιπλέον, η απουσία της δυνατότητας σχολιασμού ή διόρθωσης των σχετικών κειμένων οδηγεί σε μεγάλα κόστη για τη συντήρησή τους ή στην απαξίωσή τους σε σύντομο διάστημα, καθώς πρέπει να αποτελούν αντικείμενο διαρκούς επικαιροποίησης.

(β) Ο δεύτερος άξονας συνίσταται στη συνεχή αξιοποίηση του ψηφιακού εργαλείου ερωταποκρίσεων (Help-desk) που έχει δημιουργηθεί, προκειμένου να συλλέγονται ερωταποκρίσεις που σχετίζονται με θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν βιβλιοθήκες και να απαντώνται σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Το εργαλείο αυτό μπορεί να χρησιμεύσει προκειμένου να προσδιορίζεται η κατεύθυνση στην οποία θα πρέπει να εξελίσσεται το WikiBook του πρώτου άξονα αλλά και στη συγκέντρωση συγκεκριμένων υποθέσεων μελέτης, που μπορεί να φανούν χρήσιμες στην ακαδημαϊκή και εκπαιδευτική κοινότητα προκειμένου να αντιμετωπίσει τα καθημερινά προβλήματα διαχείρισης πνευματικής ιδιοκτησίας.

(γ) Ο τρίτος άξονας σχετίζεται με τη συνέχιση και εμπλουτισμό των σεμιναρίων πνευματικής ιδιοκτησίας που γίνονται από την ομάδα νομικής υποστήριξης του HEAL-Legal προς ομάδες βιβλιοθηκονόμων και μελών ΔΕΠ σε όλη την Ελλάδα. Το υλικό που έχει συγκεντρωθεί στο WikiBook και οι πρότυπες παρουσιάσεις που έχουν δημιουργηθεί μέχρι τώρα θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν, ώστε να είναι δυνατή η διαρκής εκπαίδευση βιβλιοθηκονόμων, μελών ΔΕΠ αλλά και φοιτητών που ενδιαφέρονται για τα σχετικά ζητήματα. Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα σχετικά σεμινάρια στο στάδιο αυτό δεν είναι απλώς ενημερωτικά, αλλά αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες θεματικές ενότητες που αποτελούν τη στοχοθεσία κάθε ακαδημαϊκής περιόδου και καταλήγουν σε συγκεκριμένο υλικό που παράγεται μέσα από αυτά. Η χρήση του WikiBook κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής επιτρέπει στους συμμετέχοντες να κάνουν σχόλια, αλλά και να διορθώνουν διαρκώς το βιβλίο, ώστε όχι μόνο να επεκταθεί αλλά και να διασφαλιστεί ότι είναι πραγματικά προσαρμοσμένο στις ανάγκες της κοινότητας στην οποία απευθύνεται. Η προσέγγιση αυτή έχει ακολουθηθεί και από άλλους ακαδημαϊκούς που ασχολούνται με την πνευματική ιδιοκτησία, τα κοινά κτήματα και τις ανοικτές άδειες (Benkler, 2007· Boyle, 2010· Lessig, 2006) και λειτουργεί ουσιαστικά σε τρεις κύκλους: Στον πρώτο κύκλο δημιουργείται το βασικό υλικό (σε αυτό το στάδιο βρισκόμαστε σε αυτήν τη φάση). Στον δεύτερο κύκλο πραγματοποιούνται αλλαγές στο υλικό από την κοινότητα μέσα από μια διαδικασία στην οποία γνωστοποιείται το περιεχόμενο του εγχειριδίου και υπάρχει η εμπλοκή της κοινότητας. Στον τρίτο κύκλο υπάρχει έκδοση της σταθεροποιημένης μορφής. Οι τρεις κύκλοι μπορεί να επαναλαμβάνονται σταθερά και ο ρόλος των σεμιναρίων στην περίπτωση μας είναι κεντρικός, προκειμένου να μπορέσουμε να περάσουμε το δεύτερο στάδιο και να καταλήξουμε σε ένα ποιοτικά ελεγμένο και σχετικό για την κοινότητα εγχειρίδιο.

(δ) Ο τέταρτος άξονας σχετίζεται με τη δημιουργία παράλληλων προτύπων νομικών κειμένων, διαδικασιών και πολιτικών που επιτρέπουν την υλοποίηση των ανωτέρω. Η βασική μεθοδολογία που έχει ακολουθηθεί μέχρι τώρα αφορά την παρακολούθηση του κύκλου ζωής της πνευματικής ιδιοκτησίας εντός των ακαδημαϊκών

οργανισμών και την εναρμόνιση των πολιτικών τους σε εθνικό επίπεδο, ώστε να είναι δυνατή η κατά το δυνατόν αρτιότερη διάχυση της γνώσης και η εκπλήρωση του θεσμικού ρόλου και της αποστολής των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Ακολουθώντας τον σχετικό κύκλο ζωής της πνευματικής ιδιοκτησίας, μπορεί να διασφαλιστεί ότι σε κάθε στάδιο, εφόσον είναι απαραίτητο, υπάρχουν τα κατάλληλα πρότυπα έγγραφα, ώστε να είναι δυνατή η συλλογή και διάθεση των απαραίτητων δικαιωμάτων με νόμιμο τρόπο. Στην παρούσα φάση υπάρχουν τα σχετικά πρότυπα έγγραφα σε μεμονωμένες βιβλιοθήκες και θα πρέπει να ενταχθούν στο σύνολο αυτών και να αποτελέσουν βασικό υλικό στο WikiBook, που δημιουργείται. Αντίστοιχα, οι διαδικασίες εκκαθάρισης θα πρέπει να αποτυπωθούν ακολουθώντας τα πρότυπα Wiki-διαδικασιών που έχουν δημιουργηθεί από την ΕΕΛΛΑΚ (βλ. για παράδειγμα την περίπτωση διαδικασιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και πώς έχουν αποτυπωθεί στο Wiki διαδικασιών της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας https://wiki.ellak.gr/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1)

(ε) Ο πέμπτος και τελευταίος άξονας σχετίζεται με την τεκμηρίωση του αποτυπώματος διανοητικής ιδιοκτησίας της χώρας μέσα από τη χρήση του συλλογικού καταλόγου των βιβλιοθηκών του ΣΕΑΒ. Οι βιβλιοθήκες της χώρας έχουν στη διάθεσή τους μεταδεδομένα που παρέχουν μια, έστω και περιορισμένη, εικόνα της πνευματικής ιδιοκτησίας που υπάρχει και διακινείται στη χώρα, όπως επίσης και των κοινών κτημάτων που βρίσκονται στον δημόσιο τομέα. Μολονότι η εικόνα της διανοητικής ιδιοκτησίας που έχουν οι βιβλιοθήκες αφορά κυρίως τον ακαδημαϊκό, ερευνητικό χώρο και όχι το σύνολο της πνευματικής ιδιοκτησίας, η πληροφορία αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική προκειμένου να μπορέσουμε να γνωρίζουμε ποιο είναι το περιεχόμενο στο οποίο υπάρχει απρόσκοπτη πρόσβαση στη σχετική πληροφορία. Στην παρούσα φάση έχει γίνει αποτύπωση των μετα-δεδομένων εκείνων που είναι κρίσιμα για τον προσδιορισμό του εάν ένα έργο αποτελεί κοινό κτήμα ή όχι. Επίσης, έχουν αποτυπωθεί διαδικασίες τόσο σε διεθνές, όσο και σε εθνικό επίπεδο, που επιτρέπουν τον προσδιορισμό του εάν ένα έργο αποτελεί κοινό κτήμα ή όχι. Στο επόμενο στάδιο οι σχετικές διαδικασίες θα πρέπει να συστηματοποιηθούν, αποτυπωθούν και στη συνέχεια να γίνει η διασύνδεση με τα σχετικά μετα-δεδομένα, ώστε να είναι δυνατή η γρήγορη και εύκολη αποτύπωση του είδους και μεγέθους του δημοσίου τομέα στην Ελλάδα.

Συμπερασματικά, μέχρι τώρα έχει γίνει μια ιδιαίτερος συστηματική εργασία προκειμένου να δημιουργηθούν οι βασικοί πληροφοριακοί πόροι με τους οποίους μπορεί να γίνει η αποτύπωση, ανάλυση και διαχείριση της πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορά τις βιβλιοθήκες ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της χώρας. Πρόκειται για μια διαδικασία που βάζει τη βιβλιοθήκη στο κέντρο της οικολογίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, όχι μόνο ως έναν θεσμό που διαδραματίζει το σύνολο των ρόλων που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία (δημιουργός, μεσάζοντας, χρήστης), αλλά και ως βασικό εργαλείο για την καταγραφή και διαχείριση αυτής από τους ανθρώπους που πραγματικά δημιουργούν και καταναλώνουν έργα του πνεύματος, και τελικά αποτελούν και τον λόγο για τον οποίο υπάρχει το ίδιο το σύστημα προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

5. Βιβλιογραφία

- Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα. (2013). Στο *Βικιπαίδεια*. Ανακτήθηκε 21/12/2015 από https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%91%CE%BA%CE%B1%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B5%CF%82_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1&oldid=4340284
- Βαγενά, Ε. (2008). Η ψηφιακή προστασία και διαχείριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του διαθέσιμου υλικού στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Παρουσιάστηκε στο *17ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*, Ιωάννινα: Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Βαϊτσάκης, Α. (2013). Διαχείριση περιεχομένου και πνευματικά δικαιώματα. *Περιοδικό Συνεργασία, αρ. 1 (Μάιος 2013)*. Ανακτήθηκε 30/12/2015 από <http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/12934>
- Παπαδοπούλου, Μ.-Δ. (2007). Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και βιβλιοθήκες: περιορισμοί και Τεχνολογικά μέτρα προστασίας. Παρουσιάστηκε στο *16ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*, Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Ανακτήθηκε 30/12/2015 από http://libconf2007.unipi.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=28
- Benkler, Y. (2007). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press.

- Berkman Center for Internet and Society. (2012). *Copyright for librarians: the essential handbook*. Netherlands: Berkman, eifl.
- Boyle, J. (2010). *The Public Domain: Enclosing the Commons of the Mind*. New Haven, Conn.; London: Yale University Press.
- Ferullo, D. L. (2004). Major Copyright Issues in Academic Libraries. *Journal of Library Administration*, 40(1-2), 23–40. http://doi.org/10.1300/J111v40n01_03
- Giannattasio, I. (2004). Changing libraries, encountering the law. *LIBER Quarterly*, 14(3/4). Ανακτήθηκε 10/11/2015 από <http://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/URN%3ANBN%3ANL%3AUI%3A10-1-113395>
- Horava, T. (2010). Copyright communication in Canadian academic libraries: a national survey / Les modes de communication concernant les droits d’auteur dans les bibliothèques universitaires canadiennes: une enquête nationale. *Canadian Journal of Information and Library Science*, 34(1), 1–38. <http://doi.org/10.1353/ils.0.0002>
- Lessig, L. (2006). *Code: And Other Laws of Cyberspace, Version 2.0* (0002-Revised edition). New York: Basic Books.
- Olaka, M. W., & Adkins, D. (2013). Problem-solving strategies that Kenyan academic librarians utilize when presented with copyright queries. *Library Review*, 62(3), 118–133. <http://doi.org/10.1108/00242531311329464>
- Westhoff, G., & Drougas, A. (2002). *Content design and methodology of seminars, workshops and congresses*. Strasbourg: European Centre for Modern Languages, Council of Europe Publishing. Ανακτήθηκε 21/12/2015 από <http://www.ecml.at/Resources/ECMLPublications/tabid/277/PublicationID/55/language/GB-en/Default.aspx>
- Wienand, P., Booy, A., & Fry, R. (2000). *A guide to copyright for museums and galleries*. London; New York: Routledge.

Πρόδρομος Τσιαβός

Ο Πρόδρομος είναι επικεφαλής της Ψηφιακής Ανάπτυξης στο Πολιτιστικό Κέντρο Ωνάσης και Senior Research Fellow στο The Media Institute at University College London (UCL)/ BBC. Στο παρελθόν, ο Πρόδρομος έχει συνεργαστεί με το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και του Όσλο, το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το London School of Economics and Political Science (LSE). Σπούδασε νομική και πληροφοριακά συστήματα στην Αθήνα και στο Λονδίνο και είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στη νομική και στα πληροφοριακά συστήματα από το LSE. Επίσης, ο Πρόδρομος έχει εργαστεί ως σύμβουλος του Ελληνικού Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, ως ειδικός γραμματέας της Ψηφιακής Σύγκλισης και σε μια σειρά από φορείς του δημόσιου τομέα, καθώς και σε εταιρίες του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου. Έχει πάνω από 100 δημοσιεύσεις και εισηγήσεις σχετικά με τις νομικές και επιχειρηματικές πτυχές των ανοιχτών δεδομένων, του Λογισμικού Ελεύθερου/ Ανοικτού Κώδικα, του ανοιχτού hardware και της ανοιχτής καινοτομίας/ κατασκευής. Είναι μέλος του Διοικητικού συμβουλίου της Εταιρείας Ελεύθερου Λογισμικού/ Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα (ΕΕΛ/ΛΑΚ) και προεδρεύει του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Οργανισμού Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας.

Ηλιάνα Αρακά

Η Ηλιάνα Αρακά είναι απόφοιτος του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης και έχει λάβει μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης από το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Αρχαιονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Εργάζεται για τον Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και πιο συγκεκριμένα για την υπηρεσία Διαδανεισμού Ιατρικών Άρθρων - Διάδοσις. Έως το 2014 εργαζόταν στην Υπηρεσία Νομικής Συμβουλευτικής για θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας που αφορούν στα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα - HEAL-Legal. Στο παρελθόν ήταν εργαστηριακός συνεργάτης του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης ενώ έχει εργαστεί και στην Βιβλιοθήκη του ΑΤΕΙΘ, στην Βιβλιοθήκη και στην ΜΟΔΙΠ του ΑΠΘ.

Άννα Φράγκου

Η Άννα Φράγκου είναι απόφοιτη του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης. Για μια εικοσαετία υπήρξε Προϊσταμένη Διεύθυνσης της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, ενώ κατά το διάστημα 2011-2014 εκτελούσε παράλληλα και καθήκοντα Προϊσταμένου Γραμματείας του ίδιου ιδρύματος. Έχει αναλάβει τον συντονισμό διαφόρων αναπτυξιακών και ερευνητικών έργων σε εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα και από το 2012 υπήρξε μέλος της υπηρεσίας HEAL-Legal του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Μάριος Μαυρίδης

Ο Μάριος Μαυρίδης είναι κάτοχος πτυχίου ηλεκτρολόγου μηχανικού και μηχανικού υπολογιστών από το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Συνεργάστηκε για περισσότερα από δέκα χρόνια ως πληροφορικός με τη Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης, καθώς και με τη ΜΟΔΙΠ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και ταυτόχρονα υπήρξε μέλος της ομάδας της υπηρεσίας HEAL-Legal του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Από το 2012 είναι ιδιοκτήτης φροντιστηρίου Μέσης Εκπαίδευσης και παράλληλα ασχολείται με την υλοποίηση και διαχείριση δικτυακών τόπων για εταιρίες και οργανισμούς και με το σχεδιασμό λογοτύπων και εταιρικών ταυτοτήτων.